21.10.2020

Valtionvarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Arenen lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021 (HE 146/2020)

Tiivistelmä

Osaamiselvytykseen käytettynä EU:n elpymisrahasto tukee Suomen siirtymää vähähiiliseen talouteen. Rahoitusta on kohdistettava korkeakoulujen lisäpaikkoihin, TKI-toimintaan ja jatkuvaan oppimiseen.

Näköpiirissä oleva perusrahoituksen kehitys ei tue ammattikorkeakoulujen aloituspaikkojen laajaa lisäämistä niin, että koulutuksen laatu voidaan taata opiskelija-aineksen moninaistuessa merkittävästi.

TKI-rahoituksen lisääminen edellyttää, että yhä useampi yritys osallistuu innovaatiotoimintaan. Tätä on tuettava julkisella rahoituksella. Ammattikorkeakoulujen kattavaa verkostoa tulee hyödyntää erityisesti pk-sektorin kehittymisen tukena.

Ammattikorkeakouluilla on kyky tarjota opetusta koronaepidemian poikkeusaikana, kunhan oppilaitoksia ei suljeta täydellisesti kuten keväällä.

EU:n elpymisrahaston varojen hyödyntäminen

Osaamiselvytykseen käytettynä elpymisrahasto tukee Suomen siirtymää vähähiiliseen talouteen ja siten Suomen pitkänteisestä menestymistä. TKI-toiminnassa elpymisrahoituksella voidaan käynnistää ja juurruttaa uutta, tuottavuutta parantavaa yhteistyötä koko maassa.

Rahoituksen kohdistaminen korkeakoulujen hakijasuman purkamiseen olisi pitäjänteinen vastaus osaajapulaan. Lisärahoituksen on katettava koko tutkinnon suorittamisen aika. Talouden muutos edellyttää uusia taitoja myös koulutetulta henkilöstöltä, joten jatkuvan oppimisen tarjontaa on lisättävä korkeakouluissa. Samalla tulee laittaa kuntoon elinikäisen ohjauksen palvelut, joiden puutteisiin OECD kiinnitti huomiota helmikuussa julkaistussa raportissa.

Koulutuksen, tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan kehitysnäkymät ja mahdollisuudet T&K-rahoituksen tason korottamiseen asetettujen tavoitteiden mukaisesti

Koulutuksen perusrahoituksen vahvistaminen vuonna 2020 ja tätä seurannut lisätalousarvion 62 M€ rahoitus korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämiseen ja 5 M€ avoimen korkeakouluopetuksen laajentamiseen on ollut tärkeä viesti koulutuksen merkityksestä osaamisintensiivisessä yhteiskunnassa. Tästä huolimatta Suomi käyttää korkeakoulutukseen vähemmän rahaa opiskelijaa kohti kuin muut Pohjoismaat, Alankomaat tai Itävalta

Näköpiirissä oleva perusrahoituksen kehitys ei tue ammattikorkeakoulujen aloituspaikkojen laajaa lisäämistä niin, että koulutuksen laatu voidaan taata opiskelija-aineksen moninaistuessa merkittävästi. Vuoden 2021 talousarvioesitys indeksikorotuksineen on ammattikorkeakoulujen kannalta odotettu, mutta sillä ei luoda uutta suorituskykyä korkeakouluihin.

Pyrkimys käyttää 4 % BKT:stä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan vaatii lisää yksityisiä investointeja ja investoijia. Nykyistä useampi yritys pitää saada osaksi veturiyritysten vetämiä ekosysteemejä. Ammattikorkeakoulut voivat alueellisesti olla erityisesti pk-yritysten TKI-toiminnan vauhdittajia.

Haasteena on erityisesti pk-sektorin uudistuminen, jotta Suomeen syntyy riittävästi työpaikkoja. Digitalisaation luomat mahdollisuudet haastavat nykyisen yrityskentän muuttumaan tavoilla, jotka eivät mahdu veturiyritysten sateenvarjojen alle. Julkisella rahoituksella on tuettava ja vivutettava erityisesti pk-yritysten innovaatiotoimintaa. Pidämme hyvänä yrityksille esitettyä TKI-verokannustetta.

Korkeakoulujen aloituspaikkojen riittävyys

Ammattikorkeakoulut ja opetus- ja kulttuuriministeriö ovat sopineet merkittävästä tutkintotavoitteiden noususta vuonna 2021 alkavalle tulossopimuskaudelle. Tämän mukaisesti ammattikorkeakoulut ovat vuonna 2020 ottaneet 5600 uutta opiskelijaa enemmän kuin vuotta aiemmin. Kesäkuun lisätalousarvion tavoitteena oli lisätä aloittavien määrää 2200 opiskelijalla. Lisäksi OKM kohdistaa aloituspaikkojen lisäämiseen korkeakoulujen strategiarahoitusta, mikä sisältyy korkeakoulujen rahoituskehykseen. Tämä tarkoittaa tietoista pyrkimystä opiskelijakohtaisen rahoituksen alentamiseen.

Vuonna 2020 alkaviin ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin koulutuksiin paikan vastaanottaneiden määrä kasvoi 13 prosenttia eli lähes 4400 opiskelijalla viime vuodesta. Kaikkiaan AMK-tutkintoon johtavissa koulutuksissa aloittaa 39 000 uutta opiskelijaa. Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon aloittavien määrä on 22 prosenttia eli 1200 opiskelijaa suurempi edellisvuoteen verrattuna. YAMK-koulutuksissa aloittaa kaikkiaan 6900 uutta opiskelijaa.

Ammattikorkeakoulujen aloituspaikat lisääntyvät ensi vuonna OKM:n strategiarahoituksen sekä tulossopimusten tutkintotavoitteiden ohjaamina. Kasvu on jatkunut käynnissä olevassa syksyn yhteishaussa. Aloituspaikkamäärät säilyvät vähintään tällä tasolla lähitulevaisuudessa, mikäli koulutuspoliittinen selonteko vahvistaa hallitusohjelman tavoitteen nuorten aikuisten osaamistason nostamisesta (korkeakoulututkinto 50 % 25–34-vuotiaista vuonna 2030).

Korkeakoulutuksen määrällinen laajentuminen tuo ammattikorkeakouluihin moninaisemman opiskelijajoukon, jonka valmiudet korkeakouluopintoihin ovat vaihtelevat. Aloituspaikkojen ja

opiskelijamäärien kasvun pitäisi heijastua korkeakoulujen rahoitukseen, jotta koulutuksen laatu voidaan taata pitkälle tulevaisuuteen.

Ammattikorkeakoulut ovat samankaltaisessa tilanteessa kuin 2010-luvulla, jolloin rahoitus opiskelijaa tai suoritettua tutkintoa kohden vähentyi. Tämän lisäksi vuoden 2021 alussa ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli muuttuu siten, että se korostaa aiempaa enemmän jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien tarjonta ja TKI-toimintaa. Ammattikorkeakoulut ovat tilanteessa, jossa samalla rahoituksella on tehtävä enemmän, mikä edellyttää toiminnan jatkuvaa tehostamista.

Opetuksen toimivuus ja sen laadun varmistaminen koronaepidemian aikana

Ammattikorkeakouluilla on kyky tarjota opetusta koronaepidemian poikkeusaikana, kunhan oppilaitoksia ei suljeta täydellisesti kuten keväällä. Valintakokeiden järjestäminen terveysturvallisella tavalla keväällä 2021 on valmisteilla.

Syksyllä ammattikorkeakoulut ovat toimineet valtaosin ns. hybridimallissa, jossa osa opiskelusta on kampuksilla ja osa verkossa. Lähiopetusta tarvitaan taitoaineiden oppimiseen mm. laboratorio- ja simulaatiotiloissa. Erityisenä haasteena on pakollisten harjoittelujen järjestäminen lomautusten ja irtisanomisten aikana. Kansainväliset vaihdot on pysäytetty noin puolessa ammattikorkeakouluista.

Poikkeusoloissa tapahtuva etäopetus ja sosiaalisten suhteiden väheneminen on heikentänyt monien opiskelijoiden hyvinvointia ja jaksamista. Myös henkilöstön jaksaminen oli keväällä koetuksella. Ammattikorkeakoulut ovat järjestäneet henkilöstölle tukea digipedagogiikan ja ICT:n kysymyksissä.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Mervi Vidgrén	Petri Lempinen
puheenjohtaja	toiminnanjohtaja